

ישראל מאין ולאן ?

חמצאים מרכזיים

אוכלוסייה

אוכלוסיית ישראל עברה תמורות רבות לאורך השנים. תמורות אלו הושפעו מגלי עלייה, מילודה, ממגמות חברתיות, משינויים מדיניים ועוד. מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011 גדלה אוכלוסיית ישראל פי 9 – מ-872.7 אלף תושבים ב-1948 ל-7,836.6 אלף תושבים בסוף 2011. מספר היילודים בישראל גדל מ-50,686 בשנת 1955 ל-166,296 בשנת 2011. חלקם של היילודים לנשים יהודיות ירד מ-84% ב-1955 ל-73% ב-2011, ואילו חלקם של היילודים לנשים מוסלמיות גדל מ-12% ב-1955 ל-21% ב-2011.

מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011, הסתכמה **העלייה לישראל** ב-3.092 מיליון עולים. 30.9% מהעולים היו ילידי ארצות אסיה ואפריקה ו-69.1% היו ילידי ארצות אירופה ואמריקה.

מבחינת גיל האוכלוסייה, אוכלוסיית ישראל מזדקנת באיטיות ועדיין נחשבת לצעירה בהשוואה למדינות מתועשות אחרות. הגיל החציוני בישראל בשנת 2011 עמד על 29.5 שנים, אחוז הילדים עד גיל 14 היה 28.2%, ואחוז המבוגרים בני 65 ומעלה היה 10.3%, בהשוואה ל-18.5% ו-15% בממוצע במדינות ה-OECD, בהתאמה.

תחזית לעתיד - עד סוף שנת 2035 תמנה אוכלוסיית ישראל בין 10.0 ל-12.8 מיליון תושבים, בהתאם להנחות השונות לגבי השינויים הדמוגרפיים הצפויים. גידול זה ילך ויתמתן, מגידול שנתי ממוצע של 1.7% ב-2015 ל-1.4% ב-2035, וילווה בהמשך מגמת העלייה בשיעור האוכלוסייה המבוגרת בישראל. אוכלוסיית ישראל נמצאת בתהליך הזדקנות, כמו רוב המדינות המערביות. תהליך זה יימשך גם בעתיד ויתבטא בכך שאחוז **הילדים בני 0-14** יפחת באופן הדרגתי (מ-28.0% בשנת 2010, ל-25.9% ב-2035, לפי החלופה הבינונית). בד בבד, אחוז האוכלוסייה המבוגרת, **בני 65 ומעלה**, יגדל בהדרגה (מ-9.9% בשנת 2010 ל-14.6% בשנת 2035).

רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

מאמצע שנות החמישים עלתה רמת החיים בישראל בהתמדה, תהליך שהתאפיין, בין השאר, בירידה בשיעור ההוצאה של משקי בית על מוצרים (מזון, הלבשה והנעלה) ובעלייה בשיעור ההוצאה על שירותים (תחבורה ותקשורת).

מבחינת תנאי הדיור, באמצע שנות החמישים, 57% ממשקי הבית גרו בדירות שכורות ויתר משקי הבית גרו בדירות בבעלותם. מאמצע שנות החמישים לאמצע שנות השבעים, חלה עלייה ניכרת באחוז משקי הבית הגרים בדירות בבעלותם. באמצע שנות השבעים ל-71% ממשקי הבית הייתה דירה בבעלותם ומאז ועד היום לא השתנה שיעור הגרים בדירות בבעלותם.

הרכב ההכנסות השתנה עם השנים; חלה ירידה מתמדת באחוז ההכנסה מעבודה ועלייה באחוז ההכנסה מפנסיות ומקצבאות המוסד לביטוח לאומי. בשנת 1968/69 ההכנסה מעבודה הייתה 90.1% מכלל ההכנסה הכספית ברוטו של משק הבית וההכנסה מקצבאות ומתמיכות הייתה רק 5.1% מכלל ההכנסה. בשנת 2011 אחוז ההכנסה מעבודה ירד והגיע ל-76.8% בעוד שאחוז ההכנסה מקצבאות ומתמיכות עמד על 12.7% מכלל ההכנסה.

העשור האחרון התאפיין בצמיחה כלכלית מואצת שהביאה לשיפור במצב החברתי-כלכלי. גם המדדים הסובייקטיביים ושיעורי התעסוקה מצביעים על מגמת שיפור בעשור זה.

משנת 2004 ועד 2010 ניכרת עלייה בשביעות הרצון מהחיים ומהמצב הכלכלי. ב-2011, 88% דיווחו שהם מרוצים מחייהם, לעומת 83% בשנת 2002. 60% היו מרוצים ממצבם הכלכלי בשנת 2011, לעומת 48% בשנת 2002. ב-2011, 61% דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות של משק הבית (למזון, לחשמל, לטלפון וכד') לעומת 50% בשנת 2005.

שיעורי התעסוקה עלו מ-50.5% ב-1995 ל-54.2% בשנת 2011. אחוז הבלתי מועסקים בשנת 1995 היה 6.9%, עלה והגיע ל-10.7% בשנת 2003, וחזר וירד ל-5.6% בשנת 2011.

בקרב גברים יהודים מגמות התעסוקה בשנים אלה נותרו דומות, לעומת גברים ערבים ששיעור התעסוקה שלהם ירד מ-64.1% בשנת 1995 ל-56.5% בשנת 2011. חלקן של הנשים בשוק העבודה עלה בהדרגה לאורך השנים, כאשר העלייה הגבוהה יותר נצפתה בקרב נשים יהודיות: מ-47.4% בשנת 1995 ל-55.6% בשנת 2011. שיעורי התעסוקה בקרב נשים ערביות נותרו עדיין נמוכים ביחס לשאר האוכלוסייה ועמדו על 16.6% בשנת 1995 לעומת 20.5% בשנת 2011.

אחוז המועסקים בענפי השירותים עלה מ-68% בשנת 1995 ל-78% ב-2011. בהתאמה, ירד אחוז המועסקים בענפי התעשייה מ-32% בשנת 1995 ל-22% ב-2011.

עוני והדרה חברתית

בעשור האחרון, שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים. ברוב מדינות האיחוד האירופי עלה שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס בשנת 2011 בהשוואה לשנת 2001 בעוד שבשראל, שיעורם ירד מ-11.6% בשנת 2001 ל-8.4% ב-2011.

נזקקים לשירותי רווחה

שיעור סך כל הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עלה מ-143.8 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-169.2 בשנת 2011. בקרב ערבים חל גידול של 67% (מ-134.9 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-225 ל-1,000 נפש בשנת 2011). בקרב יהודים שיעור זה עלה ב-22% (מ-124.8 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-152.5 ל-1,000 נפש ב-2011). בעשור האחרון, הנזקקות העיקרית השכיחה ביותר בפניות למחלקות לשירותים חברתיים לפרטים בעלי נזקקות מוגדרת, היא "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער". הנזקקות השנייה בשכיחותה לאורך השנים היא "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה", והנזקקות השלישית בשכיחותה היא "זיקנה". התפלגות סוגי הנזקקות לאורך השנים יציבה.

חינוך והשכלה

מספר התלמידים בכלל דרגי החינוך גדל מכ-141 אלף בשנות החמישים לכ-2 מיליון ויותר ב-2010/11. גידול זה במספר התלמידים נובע בחלקו מקליטת עלייה, מחקיקת חוק חינוך חובה (עד כיתה י) ומהרחבתו של חוק זה עד כיתה יב.

בתשס"א (2010/11) הגיע שיעור הזכאים לתעודת בגרות בחינוך העברי והערבי ל-57% מבין תלמידי כיתות יב. בסוף העשור הראשון של שנות ה-2000 נסגרו פערים שהיו קיימים לאורך שנים, בין הנתיבים העיוני והטכנולוגי, בשיעורי הזכאים לתעודת בגרות. שיעורי הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות עלו בעקבות הוספת מועד ב באנגלית ובמתמטיקה; בחינוך העברי חלה עלייה מ-44% מבין תלמידי כיתות יב ב-2000 ל-46% ב-2001, ובחינוך הערבי חלה עלייה מ-25% ל-32%, בהתאמה.

תחזית לעתיד - מספר התלמידים הכולל במערכת החינוך צפוי לגדול מכ-1.565 מיליון תלמידים בשנת 2012, לכ-1.744 מיליון תלמידים בשנת 2019 - תוספת של כ-182 אלף תלמידים. בחינוך הממלכתי: מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-672 אלף בשנת 2012 לכ-711 אלף תלמידים בשנת 2019 - גידול של 5.8%. בחינוך הממלכתי-דתי מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-211 אלף בשנת 2012 לכ-249 אלף תלמידים בשנת 2019 - גידול

של 17.7%. **בחינוך החרדי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-265 אלף בשנת 2012 לכ-327 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 23.8%. **בחינוך הערבי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-417 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-456 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 9.6%.

במהלך העשור האחרון, **נרשמה ירידה משמעותית באחוזי הנשירה**, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי. אחוז הנשירה הכללי בכיתות ז-יב עמד על 4.7% בתשס"א (2000/01) לעומת 2.9% בתשע"א (2010/11). בחינוך הערבי ירד אחוז הנשירה, מ-6.6% ל-4.0% באותן השנים.

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל עברה שינויים רבים במהלך השנים: בשנת הלימודים האקדמית תשי"ב (1951/52), למדו 3,394 סטודנטים בשני מוסדות להשכלה גבוהה בישראל – האוניברסיטה העברית בירושלים והטכניון בחיפה, ואילו בשנת הלימודים האקדמית תשע"ב (2011/12) למדו 258.7 אלף סטודנטים ב-70 מוסדות להשכלה גבוהה בישראל, הכוללים 7 אוניברסיטאות, 36 מכללות אקדמיות ו-26 מכללות לחינוך.

בריאות

רמת התמותה בישראל נמוכה יחסית למדינות העולם ונמצאת במהלך השנים במגמת שיפור מתמשך בכל קבוצות האוכלוסייה. עם זאת נשמרים פערים ברמת התמותה בין יהודים וערבים ובין גברים ונשים. תוחלת החיים עלתה מסוף שנות השבעים של המאה העשרים, ועד לתחילת העשור הנוכחי ב-8.6 שנים בקרב גברים וב-8.9 שנים בקרב נשים.

שיעורי תמותת התינוקות נמצאים במגמת ירידה רציפה מאמצע שנות השבעים. בשנת 2011, שיעור **תמותת התינוקות** ל-1,000 לידות חי היה 3.5; 2.6 בקרב יהודים ו-6.1 בקרב ערבים.

סיבות מוות – בשנת 2010, מעט יותר מרבע (26.3%) מכלל הנפטרים נפטרו משאתות ממאירות (סרטן) (לעומת 16.9% בשנות השבעים). 16.3% נפטרו ממחלות לב (לעומת 29.9% בשנות השבעים), 5.8% נפטרו מסוכרת וממחלות כלי דם במוח (לעומת 1.0% ו-12.4% בשנות השבעים, בהתאמה). התפלגות סיבות המוות בקרב נשים ובקרב גברים דומה, פרט לאחוז התמותה מסיבות חיצוניות,¹ שהוא כפול אצל גברים לעומת נשים (6.8% לעומת 3.3% בהתאמה בשנת 2010).

תופעת התינוקות הנולדים לנערות הולכת ומצטמצמת לאורך השנים. שיעורי הפרייון של נערות ירדו במשך העשור האחרון בכ-24%, מ-17.1 תינוקות ל-1,000 נערות בשנת 2000 ל-13.0 בשנת 2010. (שיעור הפרייון של נערות יהודיות ירד בכ-20% ושיעור הפרייון של נערות ערביות ירד בכ-39%).

למרות הירידה בשיעורי הפרייון של נערות בישראל, נותר שיעור זה גבוה מהשיעורים בחלק ניכר ממדינות ה-OECD.

משאבי בריאות - בעשור האחרון נרשמה ירידה בשיעור המיטות בתקן. בסוף שנת 2000 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי עמד על 2.22 מיטות ל-1,000 נפש לעומת 1.89 ל-1,000 נפש בסוף שנת 2011.

בשנת 2010, שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל היה נמוך בהשוואה למרבית מדינות ה-OECD ועמד על 1.9 מיטות ל-1,000 נפש, לעומת 3.4 ל-1,000 נפש בממוצע במדינות ה-OECD.

תחזית לעתיד – צפויה עלייה בתוחלת החיים של זכרים באוכלוסייה היהודית מ-79.7 שנים בשנת 2008 ל-88.7 שנים ב-2059-2055. גם בתוחלת החיים של נקבות צפויה עלייה, מ-83.3 שנים ב-2008 ל-94.9 שנים ב-2059-2055.

תוחלת החיים של זכרים ערבים צפויה לעלות מ-75.7 שנים ל-86.5 בתקופת התחזית. תוחלת החיים של נקבות ערביות צפויה לעלות מ-79.6 שנים ל-92.5 בתקופת התחזית.

עד סוף המאה ה-21 האו"ם חוזה שתוחלת החיים של גברים בישראל תגיע ל-95.2 שנים, ותוחלת החיים של נשים תגיע ל-99.7 שנים.

1 סיבות מוות חיצוניות הן סיבות שאינן מחלות כגון: תאונות דרכים, רצח והתאבדות.

תחבורה ותאונות דרכים

לאורך השנים התרחבו מחוללי התנועה אך תשתית הכבישים לא גדלה באותו היקף. בשלושים השנים האחרונות הנסועה השנתית גדלה ב-337%, שטח הכבישים גדל ב-102% ואורך הכבישים גדל ב-55% בלבד. כתוצאה מכך חל גידול בצפיפות בכבישים ובעומס על תשתיות התחבורה (נסועה לק"מ כביש). **בעשרים השנים האחרונות, משנות התשעים ועד 2011, חל גידול רב בשימוש ברכבת,** נוספו מסילות וחלה עלייה גדולה במספר הקרונות ובתדירות הרכבות. בשנים אלו אורך המסילות עלה ב-125%, מספר קרונות הנוסעים עלה בכ-400%, מספר הנוסעים עלה בכ-740% ותנועת הנוסעים עלתה ב-720%. למרות הגידול ברוב מדדי התחבורה, מסתמנת בשנים האחרונות ירידה במספר ההרוגים ובתאונות הדרכים. בשנים 1961-1970 במוצע שנתי, אירעו 429 תאונות ל-100 אלף תושבים ואילו בשנת 2011 אירעו 182 תאונות ל-100 אלף תושבים, ירידה של כ-58%. ישראל נמצאת בין עשר המדינות עם המספר הנמוך ביותר של הרוגים בתאונות דרכים, ירידה מ-13 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה בשנת 2000 ל-7 הרוגים בשנת 2010.

חלה ירידה בשיעור מרבית סוגי עברות הנהיגה בין השנים 2000 ל-2011. סוג העברה השכיח ביותר במהלך כל השנים הוא אי שימוש באביזרי בטיחות, שיעור העברות מסוג זה ל-100,000 מורשים לנהוג היה 6.6 בשנת 2002. השיעור ירד עם השנים והגיע ל-3.9 ב-2011.

חוק וסדר

בעשור האחרון, שיעור השוטרים ל-100 אלף תושבים באוכלוסייה נמצא במגמת ירידה וכן גם סך כל התיקים הנפתחים במשטרה.

ב-2011, מרבית המבוגרים בעלי אחריות פלילית הורשעו בדין ושיעור ההרשעות שלהם עמד על 88.5%. לעומת זאת, מרבית הקטינים בעלי אחריות פלילית לא הורשעו בדין ושיעור ההרשעות שלהם היה פחות ממחצית - 45.6%. ב-2011 יותר ממחצית מהנאשמים המבוגרים היו "מועדים" (בעלי שתי הרשעות או יותר) ואילו שיעור הקטינים ה"מועדים" היה מתחת ל-30%. **מבוגרים מורשעים בדין:** לאורך כל העשור האחרון, האחוז הגבוה ביותר (24.2%) ממוצע לעשור של מבוגרים מורשעים בדין הוא בקבוצת הגיל 30-39. עם זאת, במהלך השנים חלה ירידה מועטה והדרגתית בקרב קבוצה זו.

עברות סדר ציבורי מהוות לאורך השנים את הקבוצה הגדולה בשייכותה בקרב מבוגרים מורשעים. חלקה של קבוצת עברות זו מכלל העברות עלה מ-25.1% בשנת 2000 ל-37.5% בשנת 2011.

בקרב **קטינים מורשעים בדין,** קבוצת הגיל 16-17 היא השכיחה ביותר בעשור האחרון. במהלך השנים נצפתה תנודתיות רבה בהתפלגות של קבוצות העברות בקרב קטינים.

ככלל, יש ירידה לאורך השנים בחלקן של עברות רכוש בקרב קטינים (מ-39.9% בשנת 2000 ל-24.9% בשנת 2011) ועברות מוסר (מ-12.2% בשנת 2000 ל-7.3% בשנת 2011) מכלל העברות.

סביבה

מאז שנת 2000 ועד 2011, סך כל כמות הפסולת הממוחזרת בישראל (לא כולל פסולת בניין, אפר פחם ובוצה) עלתה ב-91%, מ-1.05 מיליון טון ל-2 מיליון טון. **חל שיפור משמעותי באיכות מי השתייה בישראל** מאז תחילת שנות התשעים. אחוז הדגימות החריגות לגילוי קוליפורמים צואתיים במי שתייה ירד מקרוב ל-5% דגימות חריגות בשנת 1992 ל-0.3% דגימות חריגות בשנת 2010. משנת 2000 עד שנת 2011 נרשמו ירידות בפליטות של כל המזהמים מרכב מנועי: פחמן חד-חמצני - ירידה של 55%, תחמוצות חנקן - ירידה של 52%.

בשנת 2000 פחת המים ברשויות באשכול חברתי-כלכלי 10 היה 5.7% לעומת 13.7% ברשויות באשכול 1. בשנת 2011 הפחת ברשויות באשכול 10 היה 5.8% לעומת 27.7% ברשויות באשכול 1. בשנת 2011, כמות הפסולת לנפש ברשויות באשכול חברתי-כלכלי 10 הייתה הגבוהה ביותר מאז שנת 2000, 4.4 ק"ג לנפש ליום, פי 3.8 מכמות הפסולת לנפש באשכול חברתי-כלכלי 1.